Y Pwyllgor Diwylliant - CC-7-02(p.1)

Dyddiad:	17 Ebrill 2002
Amser:	9.00am-12.00pm
Lleoliad:	Cynulliad Cenedlaethol Cymru

STATWS YR IAITH

CYFLWYNIAD

Bu statws yr Iaith Gymraeg yn bwnc canolog i'r adolygiad hwn. Gwnaeth nifer o'r ymatebwyr sylwadau ar statws swyddogol yr iaith, yr angen am ddeddfwriaeth newydd (neu ddim) a swyddogaeth y Cynulliad wrth godi statws yr iaith. Mae'r papur hwn yn rhoi crynodeb byr o rai o'r prif ddadleuon yn y maes hwn ac yn awgrymu rhai materion a themâu posibl i'r Pwyllgor eu hystyried.

Y wybodaeth a gafwyd o'r ymgynghoriad

Roedd yr ymateb yn rhannu'n bedwar pennawd:

- Deddfwriaeth newydd
- Statws swyddogol yr iaith
- Swyddogaeth y Cynulliad
- Posibiliadau technoleg newydd (gweler papur CC-7-02(p.3))

Deddfwriaeth newydd

Yn ei bapur safbwynt (CC-5-02(p.2a)), dadleuodd Cadeirydd y Pwyllgor nad "swyddogaeth y Pwyllgor hwn yw creu deddfwriaeth. Os y caiff yr hyn a argymhellir yn ein hadroddiad yn y pen draw, gan gynnwys argymhellion y Pwyllgor Addysg a Dysgu Gydol Oes, eu mabwysiadu yn y Cyfarfod Llawn ac yn cel eu gweithredu gan y llywodraeth, bydd y Weinyddiaeth, trwy gyfrwng swyddfeydd y Cwnsler Cyffredinol yn edrych ar yr holl oblygiadau". Er gwaethaf hyn, mae rhai o'r farn y dylai'r Pwyllgor hwn bwyso am Ddeddf Iaith ddiwygiedig, mwy cynhwysfawr. Dywed yr Athro Colin Williams yn *Language Revitalisation* fod ymateb y Cynulliad i alwadau o'r fath yn "…acid test of the political commitment of the Assembly to constructing a bilingual society".

Y prif ddadleuon a gyflwynwyd dros ddiwygio Deddf 1993 oedd nad oedd y Ddeddf yn ei gwneud yn orfodol i'r sector preifat na'r sector gwirfoddol i ddarparu gwasanaethau yn y Gymraeg, ac y dylai'r cyfrifoldeb dros ddarparu gwasanaeth yn yr iaith Gymraeg ddibynnu ar natur y gwasanaeth yn hytrach na natur y darparwr. Mae'r Pwyllgor wedi clywed dadleuon dros sefydlu strwythur matrics o lefelau cyrhaeddiad derbyniol yn y sector preifat yn seiliedig ar natur y gwasanaeth a ddarperir, adnoddau'r darparwr a'r ganran o siaradwyr Cymraeg mewn ardal benodol.

Statws swyddogol

Ochr yn ochr â'r galw am ddeddfwriaeth newydd, galwodd nifer o ymatebwyr i'r Gymraeg gael ei chydnabod fel iaith swyddogol yn yr un ffordd â'r ieithoedd Basgeg a Chatalan yn eu gwledydd hwythau. Dadleuai'r ymatebwyr y byddai rhoi statws swyddogol i'r iaith Gymraeg yn gam symbolaidd a fyddai'n dangos y gwerth a roddir ar yr iaith yng Nghymru. Mae'n debyg ei bod yn wir fod rhywfaint o ddryswch a yw'r Gymraeg yn iaith swyddogol ai peidio. Roedd rhai o'r farn bod statws swyddogol wedi ei roi i'r iaith yn Neddf yr Iaith Gymraeg 1993*.

Swyddogaeth y Cynulliad i godi statws y Gymraeg

Pwysleisiodd nifer o ymatebwyr yr angen i ystyried dwyieithrwydd fel thema traws-bynciol yng ngwaith y Cynulliad ac yng ngwaith pob corff cyhoeddus yng Nghymru. Cafwyd galwad ar i bob adran gymryd cyfrifoldeb dros yr iaith lle y bo hynny'n berthnasol i'w dyletswyddau ac i ddwyieithrwydd gael ei ystyried fel pwnc canolog yn yr un modd â chyfle cyfartal, yn hytrach na'i wthio i'r cyrion. Cafwyd argymhelliad hefyd ym mhapur safbwynt y Cadeirydd am ymagwedd holistaidd o'r fath tuag at yr iaith gan alw am "sefydlu uned strategol barhaus ar lefel uchel o fewn gweinyddiaeth Llywodraeth Cynulliad Cymru sy'n trawsdorri pob adran ac yn cydlynu strategaeth yr iaith Gymraeg." **NODER: Bydd y Pwyllgor yn derbyn papur ar swyddogaethau a chyfrifoldebau ar gyfer y cyfarfod ar 1 Mai.**

Y tu allan i'r Cynulliad, gwelwyd bod y defnydd o'r Gymraeg yn y Cynulliad yn ffactor sy'n codi statws yr iaith ac yn rhoi negeseuon positif i'r rhai hynny sy'n gwneud dewisiadau o ran iaith.

RHAI MATERION I'R PWYLLGOR EU HYSTYRIED

Gwahoddir y Pwyllgor i ystyried y materion canlynol:

- Yr angen am ddeddfwriaeth newydd
- Penodi'r Gymraeg yn iaith "swyddogol"
- Dwyieithrwydd fel thema traws-bynciol yng ngwaith y Cynulliad ac ym mhob corff cyhoeddus yng Nghymru.

***** Fe ddosberthir nodyn gan yr Is-adran Gyfreithiol ar y pwynt hwn i aelodau'r Pwyllgor cyn y cyfarfod.

Ysgrifenyddiaeth y Pwyllgor Ebrill 2002